

OPONENTSKÝ POSUDOK habilitačnej práce	
MENO HABILITANTA	PhDr. Viera Kačinová, PhD.
NÁZOV HABILITAČNEJ PRÁCE	Koncepcie rozvoja mediálnej kompetencie v kontexte nových trendov médií a paradigmatických zmien mediálnej výchovy
ODBOR	habilitačné konanie a inauguračné konanie masmediálne štúdiá
ROZSAH PRÁCE	229 s.
MENO OPONENTA	Doc. PhDr. Elena Hradiská, PhD.
PRACOVISKO OPONENTA	Fakulta masmédií PEVŠ, Bratislava
HODNOTENIE	
1. Zhodnotenie významu a originality riešenej problematiky	
<p>Informačnú súčasnosť charakterizuje zlúčenie elektronických a digitálnych médií do multifunkčného komunikačného procesu, ktorý sa odohráva v hyperinteraktívnom participatívnom prostredí, využívaným prijímateľom receptívno-produktívne. Zmenené podmienky (mediálne, kultúrne, spoločenské), ako aj meniace sa požiadavky jednotlivcov na médiá nabádajú na prehodnotenie cieľov mediálnej výchovy a kompetencií, ktoré má jednotlivec jej prostredníctvom nadobudnúť. Význam mediálnej výchovy neustále rastie, napr. je mimoriadne dôležitá v ére masívneho šírenia dezinformácií s ďalekosiahlym dôsledkom na postojovú a hodnotovú oblasť prijímateľov, rovnako v boji proti šíreniu extrémizmu a pod. Spolu s jej významom sa formuje aj jej cieľ - budovanie širokej kompetenčnej vybavenosti jednotlivca pre život v 21. storočí.</p> <p>Súhlasíme s názorom autorky, že na Slovensku absentuje systematický rozvoj teórie mediálnej výchovy najmä v nadväznosti na dynamicky sa meniace mediálne prostredie.. Preto vítame prácu, ktorá na podklade súčasných teoretických koncepcií mediálnej výchovy rozvinutých krajín, analyzuje a porovnáva koncepcie a modely mediálnej kompetencie. Na tomto základe buduje kompetenčný model saturovaný ťažiskovými kategóriami vlastností, pri zohľadnení súčasných mediálnych trendov. Bez takto ponímaného prístupu by bolo problematické nastaviť ciele i postupy mediálnej edukácie v rámci školského a celkovo edukačného procesu, rovnako poznať mediálne potreby jednotlivca v kontexte meniaceho sa mediálneho prostredia. Kompetenčný model, ktorý predkladá autorka je výrazným posunom v chápaní mediálnej kompetencie ako konvergovanej kľúčovej kompetencie. Dobrú orientáciu autorky v problematike dokazuje rozsiahly a reprezentatívny zdroj, predovšetkým zahraničnej literatúry (36 strán). Za prínos považujeme schopnosť autorky vybrať nosné a pre stanovenie požiadaviek mediálnej kompetencie relevantné koncepcie a názory odborníkov. Autorka osvedčila vedomosti nielen z pedagogiky, ale aj teórie médií, mediálnej výchovy a psychológie.</p>	

Habilitačná práca dr. Kačínovej (predpokladáme, že bude knižne publikovaná) je určená odbornej verejnosti, študentom študijného odboru mediálna výchova, tiež študentom žurnalistiky a mediálnej pedagogiky.

2. Formálne zhodnotenie práce

Habilitačná práca je logicky členená do štyroch kapitol tak, ako popisuje autorka v cieľoch práce. Čitateľa vedie od vymedzenia cieľov k trendom činnosti participatívnych koncepcií mediálnej výchovy v ponímaní vybraných odborníkov, cez koncepcie a modely rozvoja mediálnej kompetencie v kontexte aktuálnych mediálno-kultúrnych a spoločenských trendov a edukačných potrieb jednotlivca ku kľúčovej kapitole - rozvoju mediálnej kompetencie v kontexte holisticky zameraných koncepcií mediálnej výchovy. Autorka zvolila vysoko odborný štýl, charakterizovaný presným pojmovým aparátom, používaním náročného, ale odborne relevantného slovníka.

3. Úroveň rozpracovania teoretickej časti práce

Teoretická časť sa začína charakteristikou činnostnej koncepcie mediálnej výchovy, kde kľúčovým je koncept mediálnej kompetencie. Autorka na časovej osi popisuje, ako sa tento koncept postupne vyvíjal a menil v ponímaní mediálnej pedagogiky predovšetkým západných krajín. Súčasne sa vymedzoval voči vnímaniu publika ako pasívneho objektu a cieľom mediálnej pedagogiky, ktoré mali pomôcť ochrániť príjemcu pred negatívnymi vplyvmi (protektionistická koncepcia). Rozpracovanie činnostnej koncepcie v samostatný smer mediálnej politiky v Nemecku bol charakterizovaný obratom z predmetu skúmania: Čo robia médiá s publikom na predmet Čo robia ľudia s médiami. To súčasne je základom pre vnímanie publika nielen ako konzumentov, ale i producentov. Na tomto základe vymenúva základné ciele mediálnej pedagogiky, kde do popredia vystupuje schopnosť subjektu využívať médiá produktívnym a spoločensky zodpovedným spôsobom, ale aj kultivácia činnosti (osobnosti) príjemcu v širšom zmysle.

V ďalšej časti autorka exemplifikuje, opisuje a interpretuje kľúčové kvalifikačné požiadavky na mediálne kompetencie v kontexte popísaných súčasných trendov mediálnej výchovy. Bližšie je popisované vnímanie mediálnej kompetencie ako komunikatívnej kompetencie autora D. Baackeho vymedzenej štyrmi obsahovými oblasťami v nadväznosti na diskurz tzv. medializovanej informačnej spoločnosti. Nemecký autor G. Tulodziecky detailnejšie rozpracoval obsah mediálnej kompetencie v referencii na všeobecné vzdelávacie ciele v informačnej a znalostnej spoločnosti, vyzdvihujúc spoločensky zodpovedné konanie. Koncepcia mediálnej kompetencie N. Groebena poníma médiá ako technologické prostriedky, ale i nástroj socializácie, ktorý ovplyvňuje tvorbu sebaobrazu i obrazu okolitého sveta. Obsahuje sedem kľúčových zložiek, od poznávania cez využívanie, selekciu, kritický prístup, po produkciu a následnú komunikáciu. Autorka predstavuje i kompozitný model mediálnej kompetencie B. Schorba, postavený na znalosti médií, ich hodnotenia a konania s médiami. Model individuálnych mediálnych koncepcií P. Celota a J.M. Péreza Tornera sa stal východiskom pre súbor kritérií a indikácie testovania mediálnej gramotnosti, teda výstupov mediálnej výchovy, Európskou komisiou.

Presné je i vymedzenie súčasnej éry médií, pričom 21. storočie sa dá charakterizovať i kvalitatívnym skokom, či prelomom v systéme masových médií, ich konvergenciou, koexistenciou viacerých mediálnych systémov a nepretržitým tokom mediálnych obsahov s nebývalým dosahom na psycho-sociálne správanie jedinca, rovnako na spoločnosť a jej segmenty. Jedinca sa z pasívneho prijímateľa jednoznačne stáva i producentom obsahov v prostredí kultúry participácie tvorenej digitálnymi médiami novej generácie. Uvedené zmeny vyžadujú revíziu koncepcií mediálnej výchovy i modelov mediálnej kompetencie. Autorka tak čini opierajúc sa o adekvátne literárne pramene a na základe dobrej znalosti problematiky. Sprostredkováva podstatné časti diskusie týkajúcej sa transformácie tradičných modalít mediálnej kompetencie alebo vzniku nových kumulatívnych kompetencií. Správne upozorňuje i na možné problémy, napr. preceňovania a fascinácie technickými možnosťami komunikácie.

Do teoretickej časti sú zahrnuté i aktuálne problémy recepcie mediálnych obsahov, téma nadbytku informácií, informačného preťaženia, témy produkcie skreslených informácií, dezinformácií, poloprávd, ako aj vytvárania závislosti a škodlivých návykov súvisiacich s digitálnymi médiami. Autorka upozorňuje, že mediálna výchova môže byť nástrojom edukačnej intervencie zohľadňujúcej aktuálne kontexty edukácie i žurnalistiky. Upozorňuje aj na tzv. digitálne priepasti, ktoré vznikajú ako dôsledok znížených príležitostí využívania potenciálu nových technológií jednotlivcami, resp. skupinami ľudí.

4. Úroveň rozpracovania výskumu

Habilitačná práca má teoreticko – výskumný charakter, na pozadí technologických zmien a rozvoja digitálnych médií reviduje mediálnu výchovu a jej ciele, ktoré vychádzajú z nových edukačných potrieb jednotlivca. Viacnásobnej analýze a explanácii sú podrobené modely a koncepcie mediálnej kompetencie i súčasné ciele edukácie. Výsledkom výskumnej práce, v ktorej uplatnila štandardné explanačné metódy vedeckého poznávania, je vlastný autorkin model mediálnej kompetencie ako konvergovanej kľúčovej kompetencie v podobe integrovaného modelu rozvoja osobnosti, pri zvýraznení kvality bytia jednotlivca v digitalizovanej ére. Podstatným výsledkom je identifikácia vzťahov jedinca a médií na troch úrovniach: s konvergovanou mediálnou realitou a jej prvkami, s inými prostredníctvom médií a vo vzťahu k sebe samému v kontexte médií, čiže sústredenie sa na človeka ako subjekt interagujúci s médiami, s inými jedincami ich prostredníctvom a na to, ako sa médiá podieľajú na osobnostnom zdokonaľovaní jednotlivca. Z kľúčových kompetencií sa ťažiskovou stáva osobná (osobnostná?) kompetencia, ktorá je prienikom sociálnej, občianskej a kultúrnej kompetencie. Autorka k tomu dospieva uplatňovaním analytického, komparatívneho a deduktívneho prístupu ku kompetenčným modelom a požiadavkám, ktoré sú na ne kladené.

Zdôraznenie osobnej (osobnostnej?) kompetencie (s akcentom na charakterové vlastnosti a hodnotový rámec) považujeme za veľmi dôležitý prínos pre teóriu i prax mediálnej výchovy, pretože v doterajších prístupoch bola buď redukovaná na zručnosti a kogníciu (technicko-inštrumentálne smerovanie), alebo zanedbávaná preferovaním učenia sa o médiách. V protiklade k redukcionistickým modelom mediálnej výchovy, resp. jej výstupu - mediálnej kompetencie, autorka stavia holistické ponímanie procesu mediálnej výchovy,

zameranej na celostnú kultiváciu jednotlivca. Edukáciu zameranú na osobnostný rozvoj autorka chápe ako celostný proces, zahŕňujúci kognitívne mentálne procesy a stavy spolu so socioafektívnymi, vôľovými a konatívnymi. Interaktívne používanie komunikačných prostriedkov, interagovanie v heterogénnych skupinách a autonómne konanie stavia autorka ako východisko pre špecifikáciu a klasifikáciu kľúčových kompetencií. Podrobná analýza požiadaviek a kompetencií, na podklade charakteristiky a zmien v chápaní i vývoji médií, platných pre 20. storočie vyúsťuje v habilitačnej práci do konvergovaného modelu kľúčových kompetencií pre 21. storočie. Konvergencia sa týka druhov médií, masmediálnej i digitálnej komunikácie, ťažiskových cieľov učenia a učenia sa o médiách, rovnako konvergenzie hlavných cieľov edukácie pre 21. storočie a napokon konvergenzie kľúčových kompetencií – osobných, sociálnych, kultúrnych, občianskych vo vzájomných vzťahoch. Autorka v tejto časti zúročuje teoretické vedomosti vedy o médiách, pedagogiky, mediálnej pedagogiky i praktické skúsenosti s aplikáciou mediálnej výchovy. Jej argumentácia pre zdôvodnenie modelu sa opiera o hlboké znalosti súčasných vedeckých prameňov, ktoré kriticky zhodnocuje. Posun ťažiskového predmetu mediálnej výchovy od médií a ich reality na človeka ako subjekt interagujúci s médiami v širšom kontexte jeho životnej reality považujeme za zásadný, určujúci smer pre ďalšie budovanie obsahu mediálnych kompetencií, ktorých základnú bázu tvorí osobná kompetencia prejavujúca sa vo vzťahu jedinca k realite médií či v interakcii s nimi.

5. Otázky pre habilitanta

V habilitačnej práci, v kapitole 4. objasňujete a kriticky prehodnocujete viacero holistických modelov mediálnej výchovy vybraných španielskych odborníkov. Zaujímá nás, či podobné koncepcie mediálnej výchovy, prekonávajúce klasický redukcionizmus sú rozvíjané aj v ostatných krajinách, ktoré majú tradíciu v tvorbe i aplikácii obsahov mediálnej výchovy v edukačnom procese, ako je napr. Anglicko a Švédsko.

Potreba tvorby koncepcie mediálnej výchovy sa týka dvoch sfér: žurnalistickej (vzdelávanie žurnalistov a pracovníkov médií) a edukačnej (zameranej na recipientov a používateľov médií v rámci klasického edukačného procesu). Ako vnímate súčasný stav koncepcie mediálnej výchovy pre žurnalistov u nás?

Záver

Habilitačnú prácu PhDr. Viery Kačinovej, PhD. považujeme za zásadné dielo na poli mediálnej výchovy v zmenených podmienkach médií charakteristických pre 21. storočie. Oceniť treba šírku záberu, voľbu čiastkových tém a originalnosť (kritické zhodnotenie teoretických prístupov, výsledkov výskumov a tvorbu modelu mediálnej kompetencie ako konvergovanej kľúčovej koncepcie) práce. Autorka preukázala schopnosť vedecky pracovať, vlastné tvorivé schopnosti i predpoklady pre systematickú výskumnú prácu.

SÚHRNNÉ STANOVISKO Oponenta

Predložená habilitačná práca spĺňa požiadavky na uvedený typ kvalifikačných prác. Preto odporúčam, aby VR FMK UCM v Trnave po splnení všetkých ďalších náležitostí udelila

PhDr. Viere Kačínovej, PhD.

titul „docent“ pre odbor habilitačného konania a inauguračného konania masmediálne štúdiá.

V Bratislave 1. júna 2020

